

L'ESCULTURA I L'ESPai URBA

L'escultura ha anat adquirint una presència diferenciada en l'espai públic segons com aquest ha estat considerat, segons com ha anat evolucionant l'estructura de les ciutats i també com, l'art, ha anat variant la seva posició i el seu paper en el si de la societat. En aquest escrit es vol explicar breument el paper que l'art té actualment en l'espai públic de les nostres ciutats, establint inicialment comparacions amb la funció tradicional que s'atorgava a l'escultura en l'espai públic.

L'escultura en l'espai urbà

La ciutat tradicional, tal com es van concebre les grans capitals del segle XIX, s'organitzava amb uns criteris urbanístics tancats, a partir d'una clara distinció entre el centre i la perifèria i entre l'espai públic i el privat. L'ordre de la ciutat era pautat des del poder, per exercir un control sobre el territori. La funció de l'escultura en aquests espais era la d'embellir determinades localitzacions per la importància i significació que aquestes tenien. Aquest embelliment es realitzava a través de l'escultura monumental. A part de l'embelliment i de dotar als espais d'una certa solemnitat, aquesta escultura monumental servia per a recordar el lloc que ocupava el poder, per atorgar importància i magnificència a les figures que l'ostentaven. L'escultura monumental de la què parlem, sol ser una escultura mimètica o idealitzant, col·locada damunt d'un pedestal per subratllar-ne la importància i per procurar-li un espai privilegiat per sobre la mirada de la gent. Aquestes figures són tancades i no es relacionen directament amb l'espai, altrament l'ornamenten. Són un element col·locat en l'espai o, podríem fins i tot dir, imposat. Aquests tipus d'escultures tenen normalment una poderosa presència física que els permet assenyalar i fixar un lloc. El seu caràcter és de permanència com si haguessin de romandre allà per sempre, immutables.

Diferents qüestions fan que la ciutat contemporània vagi abandonant aquest registre i provoquen que s'estableixi una dinàmica molt diferent entre l'escultura (o les intervencions artístiques) i l'espai públic de la ciutat. La reconsideració d'aquest últim com un espai important de la ciutat; l'increment de les zones de serveis, comercials, d'oci i de circulació; la barreja de gent molt diferent en un mateix espai; l'ús particular que cadascú en fa i les significacions que li atorga; la mutabilitat, els canvis constant i el trànsit de molts espais, són elements que han propiciat un nou panorama per a les intervencions artístiques. Tot i que encara es continua operant amb una utilització convencional de l'art escultòric (sota paràmetres decimonònics, aixecant monuments sobre pedestals), l'art contemporani, a l'hora d'intervenir en la ciutat, ha anat per d'altres camins intentant expressar i assumir totes aquestes modificacions, exercint una funció efectiva i en molts de casos crítica del lloc on s'ubicava, tenint en compte les característiques del mateix espai, allò que hi succeeix o el paper dels transeünts, adoptant, en molts casos, un caràcter d'efímer o provisional. Un dels elements que caracteritza l'escultura contemporània és la pèrdua de la seva funció representativa i commemorativa pròpia del monument tradicional, ja no es pretén traslladar una obra a l'espai públic sinó fer una obra en i per a l'espai públic. En molts casos el que fa l'art públic contemporani és actuar com a antimonument, tot i poder tenir una funció recordatòria, no persegueix romandre, no s'estableix només en el passat sinó en el present. No vol dir això que s'oblidin del passat sinó que el relacionin amb el present i que no el tractin de forma heroitzant.

Tots aquests canvis, tant els produïts en l'estructura de les ciutats com en la presència de l'art en el seu si, s'entronquen directament amb la vitalitat de l'esfera pública, amb la pràctica que tot ciutadà pot exercir a l'hora de saber, parlar, discutir o opinar sobre allò que succeeix en el seu entorn. Les paraules de Krystof Wodiczko parlen prou clarament sobre aquest fet: 'la democràcia, igual que la llibertat, és una pràctica, no quelcom que ens és donat per endavant. La democràcia s'entén com una obligació de practicar la comunicació en l'espai públic (prendre la paraula). Per a mi, l'art, com a veu i missatge,

és una part important de la pràctica de la democràcia en l'espai públic. Entès d'aquesta manera, l'art crític i actiu ajuda a mantenir viva la democràcia.'

Les intervencions en l'espai públic poden tenir intencions diferents: moltes adquireixen un caràcter polític, critiquen d'una manera o d'altra quelcom que fa referència al mateix espai. D'altres, amb alternatives al monument tradicional, commemoren o recorden el passat. D'altres ajuden a modelar la forma d'un l'espai, a configurar-lo o a donar-li entitat, sobretot en zones indeterminades o que han de ser reurbanitzades. En aquest cas les intervencions solen experimentar amb l'espai per corregir o dinamitzar l'escenari urbà. En d'altres casos les formes d'actuació en l'espai urbà de l'art contemporani, tenen un caràcter efímer, són actuacions puntuals que no persegueixen cap mena de permanència.

Aquest escrit, amb idees ampliades i transformades pren part del seu contingut del text de Martí Peran, Senyals públics. Espai de la contemporaneïtat.